

OROSZ ISTVÁN

szülőföldem

Szülőföld... homok... por

OROSZ ISTVÁN (1950) Budapesti

61 másodperc. Másodszorra 56-ig bírom. Olyan hirtelen kapom ki a fejem, hogy minden csuromvizes lesz. A fénykép is. Vagy csurom vizes? Lehet, hogy inkább kötőjellel? Anyu mondta így, pirongatva tán, vagy csak most képzelem annak, ahogy utánozni próbálok? Csurom... igen, csak játszott, hogy dorgál: csurom-víz, csurom-pisi. Nem volt fürdőszobánk, a konyhában hallhattam először, a sparherden melegítette a vizet egy piros lábásban, aztán beleöntötte a fehér lavórba, ami a zöld hokedlin állt. Nyáron ezek mind, a hokedli, a láb, a lavór, kikerültek a verandára. Ez is anyu szava, a veranda meg az összes többi. A sparherd maradt, igaz, nem is volt rá szükség, a nap melegítette a vizet. Süt a nap a fényképen is, erős árnyékokat hagy; azok mutatják a pontos időt. Először persze a helyszínt kell felismerni, hogy az irányokat tisztázni lehessen. Sárga keramitkockák. A fénykép ugyan fekete-fehér, de én azért látom a sárgát is. Krómsárga, kanárisárga, mustársárga, sáfránysárga, milyen is volt: óarany... Keramittal volt kikövezve egész Kecskemét, a körutak, a Lestár tér és a Nagykőrösi utca, amit akkoriban Zsákudugó utcának hívnak (a francia Jacques Duclos elvtárs nevét értelmessé magyarítva). Ez itt a Rákóczi út. A kép hátán a ceruzával írt dátum, apám apró, megdőlt betűi: 1951. június. A Rákóczi út az állomáspark irányába fut, vagyis északkeleti irányba. Egy kicsit inkább kelet, mint észak. Az árnyékok jobbról jönnek, merőlegesek az úttestre, tehát a nap dél-délkeleti helyzetét jelölik ki, de meglehetősen rövid, vagyis csak alig valamivel lehetünk ebédidő előtt. Apu és anyu az úttesten jön az állomás irányából. KTE-pályát is mondhatnék, ahol Szappanos Berci kötetnyt adott a Szőke Sziklának, de maradjon csak az állomás, sőt az állomáspark, annak is a múzeum mögötti része, az első ügyetlen csókok emlékére. (Pimasz kérdés: vajon ők is, és vajon ott is?)

Semmi forgalom, már nagyon közel vannak oda, ahol az út a Szabadság térbe torkollik. A Google térképen a következő lépésük: 46°54'31.6"N, 19°41'41.0"E. Balra a zsinagóga, jobbra, az út közepén futó kettős japánakácsor mögött a Cifrapalota áll, noha a szűkre vágott képen egyik sem látszik. A japánakácsnak (más néven közönséges pagodafának) semmi köze a Hargita utca igazi akácfáihoz. Ott fogunk majd lakni, csupa akác lesz az egész utca, akáclomb és vadgalamb. Az első olyan otthon, amire emlékezni tudok, noha legalább három költözés szeleteli föl az odáig elpergő időt. Hargita utca. 1928-ban döntött úgy a város törvényhatósága, hogy utcákat nevez el a trianoni részekről. Ekkor lett Kecskeméten Lajta, Poprád, Garam, Olt, Ipoly, Szamos, Száva, Küküllő, illetve a mi környékünkön Táttra utca, Bihar utca és Hargita utca. A Táttrát '45 után József Attila utcának nevezték át (és persze a párhuzamos nagy útból, a Horthy Miklósból is Ady lett), de a Hargitáról valahogy elfelejtkeztek. Hargita utca, a kilences számú ház az utolsó. Hogy jobban lássuk, egy ÁVH-s Gaz reflektorozza egész éjszaka. Tücsökciripes nyár van. Egy nyomozó kiemeltet az ágyból, hogy a másik átvizsgálja az ágyneműtartót: nem búvik-e ott az üldözött. Az üldözött eközben a közeli Csépa nevű nagyközségig jut, s hogy *ott* is megtaláltatik, azt *itt* a Gaz reflektorának diszkrét lekapcsolása jelzi. Mielőtt kihunyna a fény, elsorolom, mi jelenik meg a csóvában: a kerítésre futó vadsóska, a vasalóban lobogó tűz, a vödrökben az NDK-brikett,

a fociabba, amit úgy kell befűzni, mint a cipőt, meg a vörös szemű nyuszik, ahogy felpuffedt hassal hevernek a petúniák között. A Balogh fiúk zsíros kenyeret kapnak cukorral, Irénke néni nekem is ken. A kutya Pamacs. Jézuska helyett angyalka jár, angyalka helyett télapó, télapó helyett szputnyik. Az iskola ablakába tett rádión röpdül körül a Földet Gagarin. Tévénk nincs, a *Mire megvénülünk*-et hallgatjuk. A kritikai kiadáshoz kell ellenőrizni a szövegváltozatokat. Apu olvassa, anyu a másik kiadásban ellenőrzi, aztán anyu olvas, és apu ellenőrzi. Előrenyújtott karjaimról motringként gombolyodik a mese. *Isten jár közöttünk... s elszállítá őt egy méhszárnyon oda, ahol a boldogok laknak.* Az ajtóhoz tolt kredenc mögött lakik a főbérő, Hausinger Pali, született feltaláló és agglegény, nappal alszik, éjszaka van ébren, és kukkerrel lesi az akáciák ágai közé szorult kerek nyári holdat.

De ez itt előttem egy korábbi nyár fényképe. Áció, káció, akáció, ilyenkor már nem ildomos a táblára egyebet írni, s tudván, hogy tanárféleségekről van szó, s látván az önfeledt mosolyokat, szívesen hiszem, hogy épp most fejeződött be az iskola. A diákok ma rajzolták föl a cirkalmas V betűket, hogy értelmet nyerjen a szénszünet és az évszáró közé szorított életszakasz, amelyet az igazgatók bizonyítvánnyal, sőt olykor jutalomkönyvvel is dokumentálnak. Az elsőt illik megőrizni, itt is van dr. Várnagy Mihályné I. oszt. vez. aláírásával. Karácsonyra az egész osztály tudott olvasni. Volt, aki szótagolva, úgy, hogy az ujjával követte a szöveget, és akadtak, akik már némán olvastak, mint a felnőttek igazolványát ellenőrző rendőrök. Nem csak az olvasást, minden mást ő tanított, Sárika néni, a rajzolást, a számolást, a tornát, de most az olvasásról legyen szó. Ottó ütött, talált ötöt. Az iskolát hivatalosan Zója utcai általánosnak hívták, de úgy emlegették, hogy az árvaház. 1957-ben a szimmetrikus épület egyik szárnya az oroszoké lett, vagyis a hazánkban ideiglenesen állomásozó szovjet tisztek gyermekei jártak oda, a másik felében, az árvaházban jutott hely a környékbelieknek. Ők voltak, vagyis mi lettünk a *bejárók*. Én 1958. szeptember elsejétől. A bentlakóktól abban különbözünk, hogy nincs egyenruhánk, és a kórusban a hátsó sorban állunk. Pedig mennyire várjuk: november hét, április négy, május egy! A színpadnyílás székelkapu, az ajtókon tulipánok.

Természetesen ünnepeltük a névadót is: Zója Kozmogyenszkáját, a partizánlányt, aki Sztálin nevével ajkán halt hősi halált. Vajon igaz, hogy Zójával nem is a németek végeztek, hanem ukrán parasztok elégették meg, hogy a „fölszertelt föld” nevű sztálini projekt örve alatt az ő házaikat gyújtogatja? Ez a Zója persze nem azonos a nem is oly messze lakó Zója nénivel, anyu iskolájának orosz tanárával, aki oly kedves-szlávosan elnyúló á betűkkel beszél a magyart. A Czollner téren is orosz az orosz tanár, a könnyes szemű, befásított lábú Bokorné, aki bár kiteszi a lelkét, hogy Puskin nyelvét megtanuljuk, de mindezt oly szelíd szeretettel, mintha a Vörös Hadsereg minden gaztettét személyesen kéne jóvátennie. Talán a *Ja kvam pisú csivó zse bölét* még föl tudnám mondani neki. Hogy kettejükön kívül hány orosz van a városban, azt senki sem tudja; a tanácsházán a vízfogyasztás alapján tízezerre saccolják a kontingenst, na de ha csak kétnaponta fürdenek... és ha csak hetente? Gyerekkorom Kecskeméjtéremre gondolván a *Krasznaja Moszkva* illatát érzem. Orrontom.

Nagymama Ingrid Bergman a *Casablancából*, mondjuk, egy kicsit őszebb. Amikor aput elviszik, akkor költözik hozzánk, megtanítja a *Miatyánkot*, és konyhakertet telepít a Hargita utcába. Paradicsom, paprika, paradicsompaprika, bab, tök, paszuly. Unokám gyengélkedett, enyhe rosszullet, köhögés, rekedtség, gyomorbántalom, hányinger, főfájás, nátha, hőemelkedés. Az énekórás napokra vonatkozik: az ő unokáján ne nevesse az osztály. Már megvan piszkozatban a levél, amikor bemondja a rádió, hogy hétfőtől határozatlan ideig (ó, bár ha júniusig!) rendkívüli szénszünet. Az oktatás felfüggesztve. Elképzelem a felfüggesztett oktatást, és nem kedvem ellen való a látvány.

Mióta megtanultam olvasni, szent kötelességnek tartom, hogy elolvassak mindent, ami elérem kerül, s minthogy ezt fennhangon teszem, nem mindig kényelmes a társaságomban járni a várost: Kuti Béla Boltja. Hazafias Népfrent. Lóhús. Perselypénz. Ruszvik haza! Állami általános. Még nem vagyunk koe-dukáltak: *Aágbagibakosbalaiballusbánbényeibíróbognárdakófarkasfrigyesgál-gérőkönyveskovácskovácskulmankulmanlestármarkónyúloroszosváthás raisaskőisohajdaszabófszabókszabótornyaivargazoboki. Százszor leírod! Széj-jelültetlek! Hozd ki az ellenőrzőt! Muszáj!* A mellette elterülő Cigányvárossal együtt a legszegényebb kerület. Azért is mondják Muszájnak, mert muszájból laknak itt a népek, vágnának ők máshova, mondjuk, a területet nyugatról határoló téren túlra, amit úgy hívnak, *Rávagy*. A név akkor kap igazán értelmet, amikor oda állítják Lenint, Kisfaludi Stróbl bronzszobrát, igaz, attól kezdve már nem Rávagy a tér neve, hanem egyszerűen Lenin. Mögötte, a beszántott temetőre épülő új paneltelep pedig a Leninváros. Olykor fölpúposodnak a homokozók, és sírkövek dülöngélnek a házak közt.

De vissza a fényképhez. Apu zakója panyókára vetve, zsebében az épp leoldott nyakkendő (sokáig ő köti meg az enyémet is), s az aktatáskája oly könnyű, aligha lapulnak benne bectelített könyvek vagy javítandó dolgozatok. *Utolsó óra, utolsó nap, / nem fog a kréta és nem fog az agy!* Anyám kezében is táska, természetesen a balban, balkezes, mindent azzal csinál, kivéve az írást, világos, hogy a szegedi apácák, akikhez félárvaként, ráadásul egyedüli reformátusként be-rakták, nem épp liberális nevelési elveket vallottak. A bal kézről eszembe jut egy másik fénykép, ami ugyan soha nem készült el, emlékezetem ezüstleme-zén azonban előhívódik újra meg újra. Anyu bal keze konyhakést szorít, szem-ben vele a húga, Mari, ő a jobbjobban markol egy ugyanolyat. Egymás szívéhez szorítják. A helyszín Győr, a Káptalandomb, a püspöki palota padlása. Nagypén-tek napja van, 1945. Anyu húsz, Mari tizennyolc éves. Készülhettek a nagyjele-netre, mert a késeket már napokkal előbb elcsenték a Püspökvár konyhájáról. A front elől menekültek, azért épp ide, mert a nevelőanyjuk valami rokona csúcsember (mintha kanonokot mondtak volna) a pápistáknál. Szóval látszik a két nagy kés, a négy szépséges cici, és tudható a történelem is: percekben belül megérkeznek a szovjet hadsereg dicső harcosai. Ha a padlás felé indulnak, Éva (anyu) és Mari átdöfi egymás szívét. Ebben az esetben a kései krónikás dolga, aki ugyebár én lennék, jócskán megnehezül. A hős felszabadítók a pincébe mennek. Nem mesélem tovább, boldoggá avatott Apor Vilmos püspök úr törté-netében utána lehet keresni. Kanyarodjunk inkább vissza Kecskemét keramitos főutcájára. Se egy folyópart, se egy sziklabérc. Merő unalom. Érezhették a he-lyiek is, mert a települést körülvevő laposságok ilyen neveket viselnek: Szol-nokihegy, Kőrösihegy, Budaihegy, Vacsihegy, Máriahegy, Úrihegy vagy inkább högy, hogy még hivalkodóbb legyen.

Ha anyu a győri történet idején húszéves volt, akkor most huszonhat, a Kaszap utcában tanít, a Képzőben, apu még fiatalabb (a képen kifejezett kö-lyök), a Katona tanára (tudniillik a Jóskáé), ami akkor éppen a frissen álla-mosított Újkollégiumban van. GPS-koordinátás helyszínünk éppen ráilleszt-hető a két intézményt összekötő egyenesre. A pár a Képző felől az Újkollégium irányába tart, tehát apu ment anyu elé, hogy aztán visszafelé együtt jöjjenek. A Kaszap utca két végére ugyan Makarenko feliratú táblákat csavaroztak, ám mivel a népek továbbra is Kaszapnak hívták az utcát, a hatóság megvonta a vállát, maradjon a honfoglaló táltos neve, aki kardjával kutat fúrt az utca vé-gén. Elhaladnak a piac sarkán pipáló fuvarosok közt, már a lovak elébe van kötve az abrakos tarisznya, és ami elől bemegy, az ugyebár hátul meg ki. Jó lószag lengi be a környéket, óvodába menet egy-egy Madách Imre-bajszú ko-csis föltesz majd valamelyik pokrócos muraközire; majdnem olyan méltóság lesz, mint anyu mögött feszíteni a bicikli behálózott hátsó kerekén.

Az évzáró ünnepség után már nem üzemel a menza, a tanárok otthon ebédelnek, vagy inkább beülnek egy vendéglőbe, ahol a nyaralás előtti búcsú-koccintásokat is megejthetik. Ha anyu és apu is ebédelni tart, akkor alighanem a Beretvásba mennek. Az épületre ugyan Béke Szálló van írva, de megkülönböztetendő a többi Béke vezetéknevű intézménytől, mindenki Beretvásnak mondja (1958-ban fogják lebontani). Anyunak és apunak húsz-harminc lépést kell megtenniük, majd a zsinagóga sarkán balra fordulva körülbelül ötvenet, hogy belépjenek a vendéglő üvegajtáján. De mégse menjenek be, jó idő van, tele asztalokkal a járda, és kitekerték a napernyőt. Ha itt ülnek le, szemmel tarthatják a túloldali medencét, amelyben teknősbékák laknak, és ha süt a nap, most épp süt, kimásznak a közepén álló gömbölyű sziklára. Onnan fognak nézni engem is, nem billegek-e be a lapos köveken a fejvesztve menekülő hullókhöz, vagy nem csavargok-e el a Luther-udvar útvesztői felé. Szóval ebédelni mennek, amikor észreveszik a szembejövő ismerőst, aki már le is kapja az objektív zárókupakját. A fotós tehát a város felől jön, az Állami Áruház irányából, és épp ott tart, ahol majd a Vasmarcsa áll. A puskás matróna szobra (tanácsköztársasági emlékmű) 1959-től '91-ig zárja majd le a Rákóczi út délnyugati torkolatát; azt, hogy karabélyá épp az elhurcolt zsidók funkcióját vesztett templomát célozza (Tudomány és Technika Háza lesz belőle), tudjuk be annak, hogy eredetileg nem is oda szánták.

Az Állami Áruház háromszögletű emblémáját természetesen rólunk mintázták, a csomagokkal megrakott pár apu és anyu, az előttük ugrabugráló fiúcska meg ugyebár... Az áruház előtt a fényes szélben, a zászlóbontó békeharcban magaslik a nagytribün. Köszöntjük a városi sportiskola növendékeit! A városháza előtt vesszük föl a ritmust – terpeszes vívólépés –, és az emelvény előtt Tibor bácsi füttyére: kitörés. A törösök szúrnak, mi meg suhintunk. Fejvág, véd, parád-riposzt. A TIT épületénél már csak a stréberek iskoláznak, a Pálma cukrászda előtt már senki. A kikelet és a hazaszeretet ünnepe: ki kellett vonulni, de haza szeretnünk volna menni. A Gyenes tér felé kerülök, hátha ott kevesebben járnak. A piaristáknál Lilla néni jön szembe. Nem ismerhet meg, mégse merek nem köszönni. Csókolom! Egy pillanatra tolom csak föl a sisakot, gondterhelt homlok: mostantól a Tornyaiak védelme is hozzám tartozik. Nevet: csak nem a felvonulásról? Átvágok az úttörőház utcájába, ott Flóra néni jön: na persze, a felvonulás! A Munkácsy utcában már futok, hónom alatt a kard. Piroska néni: hohó, csak nem egy felvonuló?! Csókolom: Hannibal ante portas! Otthon lerántom a lamémellényt, a vívóruhát, a kesztyűt. A maszk marad. Hannibál azelőtt portás volt.

A Bihar utca túloldalán lakik Petneházi bácsi. Póznára kötött vörös ronggyal hajtja a galambjait, s nagyokat füttyög. Nála kell a nyulat búgatni. A fülénél fogva emeli be a kanhoz. Ül le, mutat a téglalábú fotelre, itt pipált Horthy is. A kisnyulak közt van fehér, fekete, foltos. Rárajzolom mind a tízet a dobozra. Drágállják a népek; jön a körömfájás, ijesztgetnek. Tényleg jön, két hét, és nem lesz élő állat a piacon. A nyuszik összebújnak. Adjam a feléért, és elviszi mind, mondja déltájban egy gazda. Viszi a dobozt is. A biciklipénz másik felét nagymama állja. Csipketerítőt horgol rendelésre. Amikor aput internálják, egész Kecskemét tőle rendel. Az ismerősök és az ismerősök ismerősei. Ekrü... Ducikám, meg tudnád csinálni kerekre is, a nászoméknak lenne. Nem vagyok még tíz, de már ilyen szavakat tudok: retorzió, internálótábor, amnesztia.

A kerékpár keresztváz, kontrás Csepel. Azon tekerek a Műkertbe. Lugossy utca, Széchenyi tér, Kéttemplom köz és a hosszú Csongrádi út. Onnan, délről mutat legjobban a tornyok városa, oda jár a Czollner téri rajzszakör meg a Goór Imréé, széles panorámakép. Nyílt táj, egyenes vidék, hibátlan horizont. *Ha egyenesebb vala szónk, mint szeretnék, mondd, hogy mi mezőről való vagyunk.* Szülőföld? Inkább homok. A biciklikerék belesüllyed, megáll a

pedál, tárt karral ájulok a puha hullámszövetbe. Azt hittem, az oda települt művésztelepről neveztek el a kertet, pedig nem. Iványi Grünwald 1909 nyarán írt levelében, amelyben Kada Elek polgármesternek fölveti az ötletet, azt írja, hogy már ki is nézték a helyet, a szegedi vasút melletti Műkertet. A nagybányai telepről szöktek el, hogy a kecskeméti megcsinálják. Ők voltak a *neósok*, vagyis a maradiakkal szembe forduló modernnek. Ha hihetünk a helyi lapnak: a *disznótör és a gyümölcs piac után a kiállítás a legfontosabb esemény*. Nem kellett bemutatni Herman Lipótot, a Pólya testvéreket, Lechner bácsit. A festő, aki fogadná a rajzsakkörösöket, nem ér rá, egy szobrászhoz kopogunk be találomra. Kutas László játszótéri kőelefántot farag. Magyarázza, hogy kell felnagyítani a gipszmodellt, mutatja a csavaros távtartókat. A végén visszahív, portrét mintázna rólam. Hetekig bringázok ki hozzá, figyelem, ahogy összedrótazza a szoborvázatot, és fölrakja az agyagformát. Döngöli, gyúrja, aztán egy mintázóféával simogatja, majd becsavarja egy nedves rongyba. Locsolgassam csak, amíg ő visszamegy az elefánthoz, ott a csap.

Megpróbálom újra, 66 másodperc; a fényképre jobban vigyázok, de már lüktet a halántékom, előredőlök. Lupéval vizsgálom a Rákóczi utat. Néhány elmosódott biciklista és egy távolban parkoló autó. Pobeda? Warszawa? A törvénytörés épületével lehet egy vonalban, a bírósággal, ahol a folyosókon is süt a nap, és anyu úgy szorítja majd a kezem, hogy egész elfehérül. A Városi Mozinál máig érzem. A mozi a bíróság mellett áll, odabenn a *Ballada a katonáról* megy. Egy véletlenül hőssé váló kiskatona jutalmul hazamehet az édesanyjához, kalandos út végén csak megölelni marad ideje, indulni kell vissza. A nézőtér már tudja, hogy utoljára látják egymást. Ha erősen pislogok, nem jön ki a könny, sírni csak lányok szoktak. Nem sírok akkor sem, amikor a kopasz doktor bácsi már az ötödik injekciót szúrja belém, de a láz nem szűnik. Anyu kolléganője, akinek orvos a férje, jön rá, hogy agyhártyagyulladásom van. Anyu nem sír, bömböl: – Hogy ezt a Janik nem vette észre! A kórházból konflissal megyünk haza, nagymama galamblevest főz, és szalmakalapban kell járnom egész nyáron. A film rendezője, Grigorij Csuhráj részt vett a Kecskeméti körüli harcokban, megsebesült, és egy itteni katonai kórházba vitték. A kórház később iskola lett, ráadásul épp az az általános, ahol anyu is tanít majd. Ahogy a szovjet rendező, ő sem jószántából kerül a színház mögötti épületbe, hanem azért, mert úgy fog dönteni az illetékes elvtársak hatósága, hogy egy ellenforradalmár felesége, aki ráadásul nem is hajlandó elválni a megbélyegzettől (itt kerül elő először a *huligán* szó), holott erre nyomatékosan felszólított, mégsem állhat csak úgy akárhol katedrára. Ez az akárhol anyu esetében az imént Képzőnek nevezett Felsőfokú Óvónőképző volt, amelynek gyakorló óvodájába eléggé el nem ítéhető módon saját fiúgyerekét is beszuszakolta – tudniillik engem. Ha taníthat még egyáltalán, az csak alsóbb iskola lehet, például a Csuhráj-féle, amelyet, lévén lányiskola, Zrínyi Ilonáról neveztek el. Ott majd szem előtt lesz. Olvasóink szerencséjére ugyanott tanít Zsuzsa is, ő az, akinek orvos a férje. A fiúiskola a Czollner téren van, ott leszek felsős (az A-ban: orosz tagozat), de a Zrínyiig együtt megyünk, sőt, be is visz melegedni a könyvtárba, mert akkora telek vannak, hogy a boltok elé tett alumíniumkannák megghasasodnak, és a kint felejtett macskák kettétörnek.

Hó van akkor is, amikor megjön Góliát; kásás, piszkos, latyakos. Robinson és Nemo kapitány világát már ismerem, de a preparált óriásbálna más. A *Donkanyar* elején parkol le a tréler. A Nagytemplomtól az egykori Rudolf laktanya irányába húzódó apróházas városrész kanyargó főcsapását nevezik így. A konflisok közt vacognak a sorállók. Pár lépcső a bejárat, ami a cet szája, és jókora kört megtéve ugyanott kell kijönni. Mint egy hall, táncolni is lehet benne; anyu hallnak hívja az ilyen nagy termeket, elmagyarázva, hogy a hall más, mint a hal, hallom, ugye, a különbséget, ráadásul a bálna, noha vízben él, nem is hal, hanem igazi állat, még ha történetesen meg is van halva, de mindegy, ha jól

tanulok, majd megértem, fussunk inkább, mert tényleg egyre hidegebb van. És futunk, csúszunk, pocsolóyákat ugrunk át, harisnyánk a cserépkályhára tapasztva szárad meg.

Gombfocibajnokság Cziknél. Jenő bácsi kölcsönfésűjével és a SzecsKaytól vett plexicsapattal játszom: Tichy, Albert, Pelé. A kapus új igazolás: Jasin. Tintásüvegkupak zöld gyurmával bélelve. Kérjünk kapszulát, ajánlja Venyige. A Kéttemplomközben van a nyomda, a szűk termekből dől a festékszag, bent a rotációs magasnyomók zakatolásától nem hallják, mit akarunk. Szedőszekrény, ólombetűk, litókövek. Itt nyomták a Választ a lap '49-es megszűnéséig. Sárközi Mártánál olvasom: „Mire Kecskemétre értem, feljött a nap, az autóbusszállomás körül kacsát és pulykát árultak, és Tóth László várt villogó cvikkerrel és forró feketével.” A Részvénynyomdát igazgató sakkbajnok polgármester mellett a folyóirat ifjú szerzője, apu (a szerkesztőasszony leveleiben: Kisorosz) is résztvevője a történetnek: „Egy későbbi autóbushoz kellett kimenni és kiáltozni, hogy »Bibó-kézirat«, míg egy vadidegen úr át nem nyújtotta, akinek Bibó az induló buszra hajította fel Pesten.” Sárköziné apámhoz írt levelei megmaradtak, kikövetkeztethető, mi lehetett az övéiben: „közelről Pest éppúgy rohadt és sivár, mint Kecskemét, csak épp amennyivel nagyobb, annyival rohadtabb és sivárabb.” Kapszula, próbáljuk túlharsogni nyomdagépet, ja-ja, mondja a kék köpenyes segéd (gyógyos, mutatja Ádám), markoljatok csak bele. Enyves hátú gyógyszercímkével járjuk a várost, a járókelők vigyorognak, ha valakinek a hátán látják: székrekedés ellen. Nem sejtik, hogy rajtuk is van.

Ősz szakállú férfi, haja kilobog a kalap alól. Az énekkarosok hetek óta csak erre gyakorolnak: hazalátogat Kodály. A Zeneiskola az Erkel utcában van, az autogramért szolmizálni kell, a kezével mutatja: do-re-mi-fa. Botfűlűnek szinte lehetetlen hozzájutni. Van, aki egy Gagarint is adna érte. *Felülről fúj az őszi szél, Zörög a fán a falevél.*

Most nem fúj, nem zörög, nyár van, 1951. június. Majd csak októberben születek meg, vagyis szükségeltetik némi empátia ahhoz, hogy észrevegyenek. Szerencsére a japán akácok laza lombzatán át némi fény rám is hull, illetve anyu gömbölyödő hasára, éppen oda, ahol sejthető vagyok. Ott szipákolok benn a magzatvízben, mint valami hal. *Liquor amnii*: semleges kémhatású, édeskés illatú, vízszerű folyadék, nem sokkal a fogantatás után, amikor a magzatburok kialakul, a magzatvíz is termelődni kezd, előbb az anya szervezete gyártja, aztán a magzat is beszáll. Nyolc-tíz hetes (ennyi vagyok épp), amikor elkezdek nyelni és vizelni, ne szépítsük, a babapisi is ott kotyog a *liquor amnii*-ben. Most egyetlen percig is alig bírom, akkor meg hónapokig ment.

Ki a Széktó vizét issza... a laktanyák mögött van a városi strand, az évszázor napján nyit, kettőkor már ki kell rakni a megtelt táblát. Az előtérben pénzbedobós mérleg, a medence korlátján mentőöv, az úszómester szájában rendőrsíp. Ivigy bevezévelűvünk: senki sem érti, miről van nagyba szó. Elba sziget partján faszállító hajó. Tonaludátusz. A revers kitűzőjén szög és kalász.

Állok a *Lordok* kirakata előtt, az érettségi tablóról nézek vissza. Anyu szemöldökceruzájával segítetttem rá a bajuszra. Megismerem-e magam: túl nagy vagyok, túl kicsi, túl öreg, túl fiatal, túl régóta állok itt ahhoz, hogy csak úgy továbbmenjek. Mivel hosszú, nagy-, déd- és ükszülőkkel behálózott kecskemétiséggel nem dicsekedhetem, magamnak kell megfejteni az utcák szomorkás hajlását, a házak melankolikus arányait, a kéményekre rajzolt füstök arabeszékjét, és úgy fülelni az éjszaka hangjait, szimatolni a hóolvadás illatát, és számolni a harangkondulásokat (mert nincs mese, itt éjszaka is negyedóránként fölverik az alvót), mintha az idők mélységes bugyrából cipelném őket elő.

Júni., júli., aug., szept., okt. 24. A földim, Katona József is Skorpió: kell-e bizonygatni, mennyire tragikus jegy? A Katonában, tudniillik a gimnáziumban áll Czékluti Züllich Rudolf szobra, ami majdnem olyan kacskaringós utat járt

be, mint sorsúzott alkotója. 1859-ben a Nemzeti Színház előtt állt, majd Tomori Anasztáz tetétleni birtokán, onnan került Kecskemétre a Műkertbe, majd a színház és a Zrínyi közti térre, végül átcipelték a gimnázium aulájába. A sok állomás talán arra utal, hogy nem mindenütt aratott osztatlan tetszést, de ott, a suliban mintha jól ellennének vele. Nem egy Rodin, de mégiscsak ez az ország első köztéri szobra. A születésnap táján eltávolítják róla a felesleges kiegészítőket (tüllszoknya, kamikaze-bandázs, bohócorr), és a diákok illőn megkoszorúzzák. Meg az érettségi találkozón nosztalgizáló öregdiákok.

Boldog Kor! mellyben az élet

...

szabadon lepkedett széjjel,

napot álmodozott éjjel,

egy arasznnyi volt világa,

mégis tündérvárba hága

porban húzott grádicson.

Na jó, nem egy fülbemászó forma, amivel villogni lehet Nemes Évák házibuliján, de hát Katonára is inkább a tragikus csúcsoknak kijáró szent iszonyattal szokás felnézni, hiába törik magukat a gimis főprofok. Pedig micsoda dimenzióváltás: *egy arasznnyi volt világa, mégis tündérvárba hága...* Nem is kell erősen behunynom a szemem, hogy lássam porban guggoló gyerekkori önmagam. Hiába tudom, hogy ugyanabba a futóhomokba sem lehet kétszer belelépni... én azért mégis csak arra a homokra, ugyanarra a porra rajzolgatok, grádicsokat – lépcsőfokokat –, fölfelé... meg lefelé menőket is.

Október 24. Nevezetes nappá csak öt év múlva válik, amikor a vidéket, történetesen Kecskemétet is eléri a forradalom, és apám a születésnap építőkockákból olyan soktornyú palotát épít, amit korábban soha. Meg persze később sem. Igazi várat, miközben odakint nagy dörrenések hallatszanak, és tilos az ablakhoz menni. A születésnapjaimon persze szó sincs lobogókról, az anyuén viszont kokárdát is szabad kötni: március 15. Állítólag a Nicsovícs nagypapa érdeme, ő vette rá a szegedi bábaasszonyt, hogy 14 helyett inkább Petőfi napja kerüljön az anyakönyvbe. Ki is nyomom a mellem, vedd észre, drágalátos miniszterelnök, hogy ez nem az az átlagos masni, amit a többi díszember visel. Olvasd csak: ANYU, ha kérdeznéd, akkor persze elmondanám, hogy ott ül az üvegkalickás korona mellett (köszönöm, Istvánfi Gyula, hogy helyet cseréltél vele), nagyothalló készüléke ugyan bele-belesípol a ceremóniába, de nézd el, ez az ő ünnepe is, sőt az övé igazán. Petőfi helyett nagypapa talán Petrovícsot mondott, de azért így énekelte: *Mögépült már Szögedön a vasút, azon jön be Garibaldi, Kosuth...* Na, ha mögépült, akkor Kecskeméten is átmegy, és apu Pestről, anyu meg Szegedről odavonatozhat, azaz ide, hogy tősgyökeres kecskeméti válhassék belőlem. Hogy ők mennyire lettek azok? Noha Trianon gyermekei, életük háromnegyede itt zajlott. Apu családjáról (kivételezett egyke, neveltetéséhez a teljes rokonság asszisztál) minden tudható, anyuéről (négy testvér, mostohaanya, az egyetemre valót maga házitanítóskodja össze) szinte semmi. Apu összes fölmenője Kárpátaljáról jön, nekik Verecke a kályha és az *Ugočsa non coronat*; anyu meg, legalábbis apja révén, a Délvidékről, illetve néhány generációt visszalépve Görögországból került elő, ahol valamelyik üknagypapa abban a szabadságharcban vitézkedett, amelyik persze, ha beguglizom, sose őt, hanem leginkább Byron lord hőstetteit dobja elő, főleg azt, amikor halálmegvető bátorsággal átúszta a Hellészpontoszt. Ha-ha, egy fél Balaton sincs! Mély lélegzetet veszek: megpróbálom újra a víz alatt. Egyre tovább bírom. Még mindig... pislogni... pislogni kell... még mindig. Ő meg közben por. Szürke hamu egy fehér csuporban. Úgy mondják: urna.